

Geen boom boert zo goed
als de popel dat doet!

F. W. Burger

I Oprichting en samenstelling van de NPC

In Frankrijk was reeds tijdens de oorlog (1942) door het staatsboswezen een landelijke "Sous-Commission du Peuplier" ingesteld. Deze organiseerde op aandrang van prof. G. Houtzagers in 1947 in Parijs het eerste Internationale Populieren Congres, bij welke gelegenheid de Internationale Populieren Commissie (IPC) werd opgericht. Deze werd later opgenomen in de FAO (Food and Agricultural Organization).

Nederland was vanaf het eerste congres in de IPC vertegenwoordigd.

Toen in het voorjaar van 1948 het lidmaatschap van deze internationale organisatie mogelijk werd mits de leden-landen een eigen nationale commissie instelden, gebeurde dit laatste in ons land bij de Ministeriële beschikking van 29 oktober 1948. De toenmalige Directeur-Generaal van Landbouw, ir. C. Staf, verrichtte daarop de installatie van de Nederlandse Nationale Populieren Commissie (NPC) tijdens de eerste vergadering te Utrecht op 4 december van dat jaar. J. A. van Steijn werd de eerste voorzitter

Internationaal, zowel als nationaal, is tot op de huidige dag intensief gewerkt aan het doel, de bevordering van de populierenteelt in de ruimste zin, waarbij vele aspecten aandacht krijgen: teeltmethoden, veredeling, raskenmerken, hout eigenschappen, verwerking en afzet van hout, bedrijfseconomie, statistiek, voorlichting, propaganda enz. Dit komt in de samenstelling van de NPC tot uiting. De verschillende in de commissie vertegenwoordigde instellingen en personen verrichten uit de aard van de zaak het feitelijke werk en hebben in de voorbije 25 jaar in ruim 50 vergaderingen, meer dan tien maal gecombineerd met excursies, de zo nodige onderlinge contacten gelegd, terwijl de vele personen, werkend in deze instellingen, ook rechtstreeks de samenwerking als noodzakelijkheid in ere hebben gehouden.

De samenstelling van de NPC, waarvan de leden door de Minister van Landbouw en Visserij werden benoemd, was in de loop van deze 25 jaar als volgt¹⁾:

*) Zie ook: F. W. Burger: Ontstaan en werkzaamheden van de Nationale Populieren Commissie. Ned. Bosb. Tijdschr. 53 (5/6) 1960, 214-219.

- 1 Voorzitter: 1948 dr. J. A. van Steijn, 1949 dr. G. Houtzagers, 1957 dr. H. van Vloten, 1964 ir. A. J. Grandjean, 1972 ir. H. A. van der Meiden.
- 2 Secretaris: 1948 ir. F. W. Burger tot 1963²⁾
- 3 Bosbouwproefstation (BPS): 1948 dr. H. van Vloten, 1960 ir. H.A. van der Meiden, 1963 ir. J.F. Wolterson.
- 4 Landbouwhogeschool afd. Bosbouw; Instituut voor Bosbouwkundig Onderzoek (IBO) : 1948 dr. G. Houtzagers, 1957 dr. H. Hellinga.
- 5 Houtinstituut TNO: 1948 ir. J.L. Bienfait, 1954 vacature, 1956 ir. J. R. H. van Nouhuys, 1963 dr. K. Griffioen.
- 6 Staatsbosbeheer (SBB): 1948 dr. J.A. van Steijn, 1949 ir. F.W. Malsch, 1958 dr. J. de Hoogh, 1963 ir. A. J. Grandjean, 1972 ir. A. van Maaren.
- 7 Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij (Heidemij): 1948 ir. J.W. Hudig, 1951 ir. H.J.A. Hendriks, 1963 ir. G. Memelink.
- 8 Lucifersindustrie: 1948 J. C. C. Prins, 1953 F. Otten tot 1969.
- 9 Lucifersindustrie, cultuur-uitoefenend: 1948 J. C. C. Prins, 1953 C. Reuterskiöld, 1956 G. W. Selting, 1960 F. Ahlson, 1963 K. Adema.
- 10 Papierindustrie: 1948 C. F. D. Beuker, 1956 ir. T.F. Hubrecht, 1963 F. Bloemendaal.
- 11 Triplex- en fineerindustrie, 1967 Emballage- en Zaaghoutindustrie: 1948 Jac. Geraedts, 1963 H.Gee-nen, 1967 P.J.H. Coorens.
- 12 Klompenindustrie: 1948 J.W. ten Hove, 1972 H.M.C. van der Vleuten.
- 13 Houthandel: 1948 A.C. van Dam, 1953 J. van der Valk, 1966 J. B. Nijenhuis, 1968 A. J. Assink.
- 14 E. Teerink: 1948-1958
- 15 J.C. van 't Westeinde: 1948-1969.
- 16 Bosschap: 1955 P. de Fremery, 1963 dr. J.F. van Oosten Slingeland.
- 17 Landbouwschap: 1955 J. Detmar, 1966 J. J. Saes, 1969 H.A. van Iersel.

¹⁾ De achter enkele instituten vermelde afkorting wordt veelal in de tekst gebruikt.

²⁾ Het secretariaat werd sedert 1963 vervuld door ir. B. B. Glerum, 1966 ir. J. van den Bos, 1970 ir. C. Tutein Nolthenius; zij waren geen lid.

- 18 Plantenziektenkundige Dienst (PD): 1963 dr. P. M. L. Tammes, 1967 ir. P. J. Taconis.
 19 Kon. Ned. Bosbouw Vereniging: 1963 ir. F. W. Burger, 1968 ir. W. A. Dieleman, 1971 ir. W. J. Weidema.
 20 Bedrijfstak van het Ministerie van Economische Zaken (EZ): 1966 mr. J.J. Waltheer, 1972 K. Alkema.
 21 ir. H.A. van der Meiden: 1963-1972 (voorz.)
 22 ir. J.L.F. Overbeek: 1967-1973

II Het eerste werk

Het eerste paar jaren waren voor onze Nationale Populieren Commissie (NPC) min of meer oriënterend met al dadelijk de drang om meer te weten te komen omtrent het materiaal waarmee men had te doen.

Er werd terstond een *Sub-Commissie "Hout"* ingesteld voor de industrie - later wel Houttechnische Werkgroep geheten - bestaande uit de leden: Beuker, Prins, Geraedts, ten Hove en Bienfait, die meteen aan het werk toog.

In de eerste plaats werd, teneinde zo goed mogelijk aansluiting te krijgen met het onderzoek in andere landen, op verzoek van de IPC een beschrijvingsblad voor hout opgesteld, maar van de internationale vergelijking van resultaten van houtonderzoek is nooit veel gekomen, daar dit in elk land toch weer op de eigen wijze werd verricht en bovendien de omstandigheden van de populierenteelt zeer sterk van elkaar verschillen.

Het was goed dat er een achttal jaren aan dit oriënterend onderzoek ernstig werd gewerkt, daar in dit verband nog niets ten aanzien van het populierenhout was verricht. Het bleek echter duidelijk, dat er wel enige bevestigingen uit het onderzoek kwamen van praktische bruikbaarheid, maar dat er toch te weinig nieuws uit resulteerde om voortzetting van dit onderzoek te rechtvaardigen.

Het staken van het houtonderzoek was overigens niet zo maar gebeurd. In het najaar van 1956 hebben dr. K. Griffioen en ir. H. A. van der Meiden met de industrie uitgebreid besproken waar de knelpunten nu precies lagen, daar men de indruk kreeg dat de problemen van de populierenhoutverwerkende bedrijven niet zo zeer liggen op houttechnologisch gebied als wel verband houden met de populiereteelt. Dit gesprek is door iedereen zeer gewaardeerd; op 27 oktober 1956 was er al een rapport met de zeer duidelijke conclusie, dat geen enkele technologische eigenschap van het hout dusdanige bezwaren oplevert, dat een desbetreffend onderzoek nodig of zelfs verantwoord moet worden geacht. Verbetering van teeltmethoden (juiste snoei, bestrijding houtboorders) en het beschikbaar komen van grotere hoeveelheden hout, werden zeer gewenst geacht. Derhalve werd sterk aangedrongen op uitbreiding van de cultuur en in verband daarmee uit-

bouw van propaganda en voorlichting.

Wat betreft de rassen bouwde men voort op het werk dat sedert 1930 door Houtzagers werd verricht. Er waren al enige populeta van de Heidemij uit de dertiger jaren in Oirschot (zand), Elst (klei), en Zwolle (veen), er was een vermeerderingsbedrijf door de Heidemij te Keppel gesticht en het Phytopathologisch Laboratorium "Willie Commelin Scholten" verrichtte al sinds lang kankeronderzoekingen teneinde resistente rassen te vinden. In 1937 promoveerde Houtzagers op een dissertatie, die voornamelijk over de toen in de handel zijnde rassen handelde. Dit werk werd een uiterst belangrijke basis voor het verdere werk ter verbetering van het populieresortiment. In diezelfde tijd (1938) werd het originele materiaal al gekeurd door de Nederlandse Algemene Keuringsdienst (NAK) en sedert 1943 door de Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor Boomkwekerijgewassen (NAKB). Er werd ook al gezocht naar nieuwe rassen met snellere groei (Honing, Prakken).

In 1948 begon in het internationale overleg, net als bij het houtonderzoek, de eis zich voor te doen, beschrijvingsbladen voor de verschillende rassen op te stellen. Dat is gebeurd, ofschoon er bij ons toen al een beschrijvende rassenlijst voor populieren bestond, waarvan de eerste druk in 1938 werd uitgegeven door de NAK, de tweede druk in 1947 door het Instituut voor Veredeling van Tuinbouwgewassen.

III Propaganda en Voorlichting

Het bevorderen van de teelt is feitelijk de aller-eerste taak van de NPC, want het werk is immers begonnen om de houtproductie te stimuleren. Naast wat men noemde "het propaganda-object van actie", de Noordoostpolder (NOP), zou propaganda kunnen worden gevoerd via het landbouwwonderwijs door middel van een vouwblad. Dit kwam in 1953 in een oplage van 10.000 en werd verspreid via de Landbouwwinterscholen. Een tweede druk van 1954 in een oplage van 4.500 vond zijn weg onder de deelnemers aan Landbouwcursussen. En daarmee stopte de NPC met dit werk, daar de verschillende andere instanties, zoals Staatsbosbeheer en Heidemij, er voldoende aandacht aan gingen besteden.

Deze soort propaganda was op uitbreiding van de teelt gericht, maar het was ook wel zeer nodig de voorlichting krachtig ter hand te nemen. Dit kwam in 1955 op gang. Men sprak over een proefbedrijf, over voorbeelddorpen (NOP), over strooksgewijze beplantingen en ook over het aanleggen van demonstratie-beplantingen. Het Staatsbosbeheer werd bereid gevonden een dergelijke beplanting aan te leggen. Deze dienst was zeer actief met de voorlichting o.a. in de vorm van individuele adviezen. Dit nam een nog vastere vorm aan toen de bosbouwconsulentschappen werden ingesteld (1957). Een door het IBO (Houtza-

gers) in 1949 in de NOP - de Voorst - aangelegd klein populietum, trok reeds spoedig veel belangstelling. Er werden snoeidemonstraties en voorlichtingsbijeenkomsten gehouden. Daarbij werd gebruik gemaakt van lichtbeelden en ook films: "houtgewas een goed gewas" en de "bruidschat van Sylvia". De Heidemij kwam later ook met een film en wel over snoei, mede van de populier. De lessen aan de Middelpare Landbouwscholen hadden in die tijd geregeld voortgang, terwijl op de Lagere Landbouwscholen de proeven in dat opzicht met succes werden bekrond. Ook het verspreiden van brochures en vlagschriften had door middel van nieuwe drukken voortgang. Op vele tentoonstellingen werden "stands" aan de populier gewijd en tevens werd radiovoorlichting gegeven (Houtzagers, Burger, Vlieger e.a.).

Een steun voor vele telers was de in 1958 door de Stichting Verbetering Houtopstanden (SVH) uitgegeven Rassenlijst. In 1960 werd een speciaal nummer van het Nederlands Bosbouw Tijdschrift aan de populier gewijd. En in 1961 verscheen eindelijk na 20 jaren de derde druk van het Populieren Handboek onder redactie van ir. H. A. van der Meiden, die dit na het overlijden van Houtzagers op zich had genomen.

Steeds werd er op aangedrongen de populier meer in verband met de landbouw te brengen. Door het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) werd een rapport uitgegeven over de rentabiliteit van de populiereteelt op komgrond in vergelijking met die van grasland, van de hand van ir. G. C. Meyerman (LEI) ir. H. A. van der Meiden (BPS) en ir. H. van Medenbach de Rooy (SBB). Van de hand van ir. A. Bakker verscheen een studie over de combinatie van populiereteelt met landbouw (1960). Het Staatsbosbeheer richtte later het blad "Bosbouwvoorlichting" op, dat een ruime verspreiding in de ambtsgebieden kreeg en dat zich vaak ook met de populiereteelt bezighoudt.

Het gonsde in die tijd van activiteit. In 1964 volgde de start van het fraaie blad "Populier", eerst als eigen uitgave van de NPC, later (1967) als uitgave van de daartoe opgerichte "Stichting Populier", die het blad in opdracht van de NPC uitgeeft. Met de ruim 600 abonné's heeft het zijn reden van bestaan volledig bewezen, met een geheel andere lezerskring dan het Nederlands Bosbouw Tijdschrift. De inmiddels opgerichte zuidelijke populierenverenigingen kregen hiermee feitelijk hun periodiek (Limburg, Noord-Brabant).

Ook werden de kwekers niet vergeten. Voorheen hadden die al enige steun aan de sedert 1945 in verschillende drukken verschenen "Kenmerken van enkele populierecultivars in de kwekerij", aanvankelijk van de hand van Houtzagers, later van ir. J. T. M. van Broekhuizen (4e druk 1961), uitgave van de WAKB. In 1964 verscheen voor hen een voorlichtende uitgave van de NPC over de vraag in welke ver-

houding de verschillende klonen zullen worden geadviseerd door het Staatsbosbeheer en de Heidemij.

In 1966 was er het bijzonder plan van de Nederlandse Vereniging van Papierfabrikanten om met steun van het Rijk, een 5.000 ha populierebos in de Flevopolder aan te leggen, teneinde voor de toekomst een basis te leggen voor een regelmatige houtvoorziening van 70.000 m³ per jaar, voor een naar schatting in 1985 te vestigen houtslijpfabriek, die dan rationeel exploitabel zou zijn.

Dit plan, dat in zijn oorspronkelijke vorm na vele discussies door de regering werd afgewezen, werd in de NPC uitvoerig en meermalen besproken. Toen uiteindelijk door het kabinet werd geoordeeld, dat dit plan niet voor uitvoering in aanmerking kwam (1967), ging de papierindustrie na of de nieuwe bebossingsplannen in de IJsselmeerpolders inhielden, dat er tegen 1985 bij het voorziene bosareaal toch wel 70.000 m³ per jaar aan populierenhout zou kunnen worden geleverd. Zij deed in dit verband een voorstel aan de regering inzake een langdurig contract voor de afname, resp. levering van dit hout. De NPC meende, dat hier een mogelijkheid voor een vaste afname van de polders in zat en stelde in die geest een rapport aan de minister op.

De papierindustrie stichtte in 1965 de "Stichting Industrie-Hout" (SIH) die zich intensief ging bezig houden met propaganda en voorlichting ten aanzien van de populierencultuur.

In 1970 verscheen als uitgave van de Stichting Populier, danzij de activiteit van de NPC, SIH, de Heidemij en de Verenigde Lucifersfabrieken een heel mooi en sprekend fotoboek "Populieren in bos, stad en landschap".

IV Organisatie van het werk in de NPC

Toen de Subcommissie Hout (ook wel de Houttechnische werkgroep) in 1956 het werk staakte, miste men toch wel het geregeld overleg tussen de technici onderling, zodat men in 1959 besloot met een nieuwe werkgroep in zee te gaan, geheten: Werkgroep voor Exploitatie en Gebruik. Dit geschiedde mede uit de overweging, dat men bij de vergaderingen van de NPC te zeer in technische discussies trad, in plaats van beleidskwesties te behandelen en algemene richtlijnen aan te geven. (Over de toen ook ingestelde werkgroep voor de houtteelt volgt later bericht).

Overkoepelend had men inmiddels in 1959 een Dagelijks Bestuur van de NPC ingesteld, dat het overleg met de beide werkgroepen eenvoudiger kon verrichten. Toch vond men de situatie nog niet ideaal, daar het aantal onderwerpen, dat door de werkgroepen moest worden behandeld, sedert de instelling in 1948 zeer sterk was toegenomen. Dus achtte men een verdere verdeling in kleinere werkgroepen ("kerngroepen") gewenst, waarbij men dan

De Nederlandse gedelegeerden ir. F. W. Burger en prof. G. Houtzagers in Parijs 1947.

voor elk probleem de meest deskundige personen kon uitnodigen.

Zo kwam men in 1966 tot een algehele reorganisatie. Het D.B. fungeerde daarbij als rechterhand van de NPC. Het was in de loop van de tijd als volgt samengesteld:

1959 dr. H. van Vloten voorz., 1964 ir. A. J. Grandjean,

1972 ir. H. A. van der Meiden

1959 dr. J. de Hoogh vice-voorz., 1963 ir. J. A.

Grandjean, 1964 ir. H. A. van der Meiden, 1972 ir. A. van Maaren

1959 dr. G. Hellinga, 1968 ir. G. Memelink

1959 ir. F. W. Burger, secr., 1963 ir. B. B. Glerum,

1966 ir. J. van den Bos, 1970 ir. C. Tutein Nolthenius.

Voor de technische vraagstukken vormde de NPC uit haar midden twee commissies, later Adviesgroepen genoemd: een voor de "Houtteelt", waarover later, en een voor "Exploitatie en Gebruik", al spoedig "Hout" geheten. Zij adviseerden de NPC over problemen die in behandeling dienden te worden genomen, over de samenstelling van de werkgroepen en over rapporten van de werkgroepen.

A Onderzoek van hout en houtmarkt; Adviesgroep "Hout"

Het eigenlijke werk werd gedaan door drie werkgroepen. Toen deze werkgroepen goed functioneerden, ook in hun relatie tot de NPC, werd de adviesgroep opgeheven (1972).

1 *Werkgroep Statistiek* (houtgebruik), met de taak het onderzoek van de juiste werkwijze om betrouwbare gegevens te verkrijgen over populierenhoutverbruik. Door deze werkgroep werd in 1969 een statistisch overzicht gemaakt met betrekking tot het aanbod, afzet en prijsverloop, terwijl in 1970 aan het Staatsbosbeheer werd verzocht een officiële prijzenstatistiek te beginnen. De werkgroep werd toen opgeheven.

2 *Werkgroep Houttechnologie*. De eerste opdracht was een houtonderzoek aan te vatten van 'Robusta', eventueel van een balsempopulier, aan bomen, die aan verschillende windrichtingen zijn blootgesteld. Tevens werd opdracht gegeven te onderzoeken in welk stadium de houteigenschappen van nieuwe rassen kunnen worden beoordeeld. Deze werkgroep heeft het gebracht tot een samenstellen van een hele reeks rapporten, gepubliceerd door het Houtinstituut. Wij noemen hier slechts die van het behandelen van de vraag om de mogelijkheid aan te geven de kwaliteit van populieren op snelle wijze te beoordelen. In een rapport van 16 november van dat jaar, kwam het Houtinstituut tot de conclusie, dat daarvoor de volumedichtheidsbepaling het eenvoudigst is (1970). De mogelijkheid wordt nagegaan dit aan boorkernen te doen, dat wel grote moeilijkheden, maar ook mogelijkheden inhoudt. Ook onderzoek naar de anatomische aard van het juveniele hout bood veel interessants.

De werkgroep werd in 1973 opgeheven uit de overweging, dat in de loop der tijden een hecht contact werd gelegd tussen het Houtinstituut en het Bosbouwproefstation. Dat dit voor een groot deel is ontstaan door het samenwerken in de NPC is zeker wel iets om hier te vermelden als een heugelijke bijzonderheid.

3 *Werkgroep Afzet en Gebruik van populierehout*, met de primaire taak de bestudering van ontwikkelingen in het houtverbruik en bij de houthandel. Deze werkgroep heeft zich ook bezig gehouden met het opstellen van sorteeregels.

Men was het er sinds lang over eens, dat in verband met de kwantitatieve ontwikkeling van het gebruik van populierehout, de teelt moet worden gestimuleerd, maar voor de latere afzet is ook een kwalitatieve beoordeling van de afzetmogelijkheden van groot belang, waarbij de capaciteit van de industrie uit de aard van de zaak ter dege in de aandacht dient te blijven. Voor een en ander dient, zeker bij het

massa-verbruik, de structuur van de handel te worden verbeterd en dient men de vraag nauwkeuriger vast te stellen (LEI-rapport 1972 "Het verbruik van hout - in het bijzonder populierenhout - in de emballage-industrie") om tenslotte tot een beoordeling van de prijsontwikkeling te kunnen geraken. Vooral de noodzaak tot concentratie van het aanbod komt regelmatig naar voren. Om te beginnen werd echter een sorteringsvoorstel opgesteld (1968), nadat hiervoor al sedert 1963 gegevens waren verzameld bij verschillende bedrijven (zie "Populier" 3 (3) (1966).

De werkgroep stelde voorts een rapport op over de ontwikkeling op de houtmarkt voor het Regionaal Congres 1973, waarover later.

B Houtteeltkundige activiteiten

a De periode 1950-1960

De populierassen

Er werd vanaf het begin veel gedaan aan de identificatie van populier en het onderzoek naar een nieuwe exacte methode van beschrijving van kenmerken (IBO; Houtzagers, van Broekhuizen); er werd in 1955 een populietum bij Wageningen gesticht, dat in 1960 al tot 90 cultivars en herkomsten werd uitgebreid, en nu al een 170-tal bevat. In dit opzicht werd trouwens intensief samengewerkt met het Bosbouwproefstation en ook met onderzoekers in het buitenland. Het eerste resulteerde o.a. in een tweede populietum bij Didam. Eerder werd al medegewerkt aan de in 1953 opgezette centrale registratie te Rome van de namen en eigenschappen van erkende rassen, hetgeen nodig werd geoordeeld, o.a. om te voorkomen, dat meer dan één type met eenzelfde naam zou worden aangeduid.

Ofschoon in 1954 op verzoek van de IPC (Guinier) de benaming *Populus euramericana* voor hybriden tussen *P. nigra* en *P. deltoides* werd aangenomen, vond de NPC het toch beter zich te houden aan de uitspraak van het Botanisch Congres ten gunste van de benaming *P. canadensis* c.v. (1957), welke dan ook in de rassenlijst van de Stichting Verbetering Houtopstanden werd gebruikt (1958). Op verzoek van de IPC werd voor deze hybridengroep de benaming *P. euramericana* toch weer in ere hersteld toen in 1971 na vele jaren de nieuwe fraaie Rassenlijst die wordt verzorgd door het Bosbouwproefstation uitkwam, waarin alle in 1970 onder controle vallende populieren en wilgen werden opgenomen (zie het bijgevoegde NAKB-overzicht). Voor Midden en N.W. Europa werd centraal in West-Duitsland een klonenarboretum aangehouden, dat onder toezicht staat van een regionale "Studiegroep voor de registratie van populierenamen voor Midden- en West-Europa", van de IPC.

Teneinde nieuwe klonen in de praktijk te toetsen,

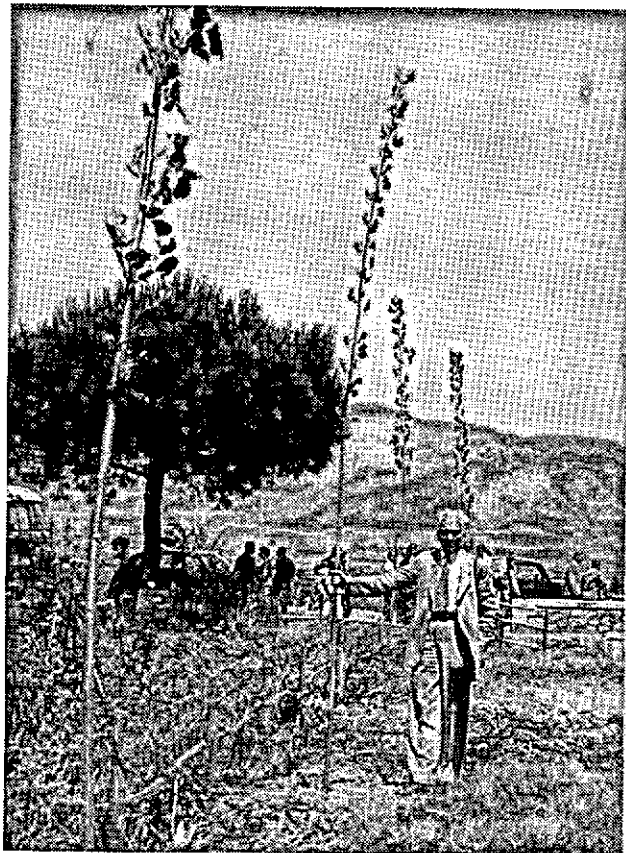
mede in verband met hun relatie tot de groeiplaats, werd het streven van de NPC sedert 1965 gericht op het stimuleren van de aanleg van vele proefvelden verspreid over heel Nederland. Ook aan de veredeling van populieren werd toen al hard bij het Bosbouwproefstation gewerkt.

De vermeerdering

De vermeerdering van origineel materiaal van onder controle gebrachte klonen en bestemd voor de voorziening van de kwekers, was geheel in handen gelegd van de NAKB. Deze organisatie maakt geen deel uit van de vertegenwoordiging in de NPC, omdat de leiding het beter acht geheel vrij te blijven staan. Deze kwestie wordt opnieuw bezien. Dat de NAKB meespeelt in het geheel, is wel zeer nodig, daar deze dienst met de soort- en rassen- en tevens ziektecontrole voor de goede teelt onmisbaar is. Bovendien levert hij belangrijke statistische gegevens ten aanzien van het jaarlijks aangeplante areaal.

Aanleg en onderhoud van beplantingen

Bij alle onderzoek en stimulering van de cultuur

Eenjarige populier; 6e zitting IPC in Italië, 1952.

werd veel aandacht besteed aan de voorbereiding van de aanleg van beplantingen, aan het grond- en groeiplaatsonderzoek, maar ook de grondbewerking en bemesting en aan het te gebruiken plantsoen of stek. Bij het planten was een veelbesproken probleem de plantafstand (LEI-rapport 1952), die naar omstandigheden en doel toch zeer verschillend zal dienen te zijn. Tenslotte zij hier vermeld dat veel gediscussieerd werd over de teelt gecombineerd met de landbouw of met onderbeplanting met bijvoorbeeld fijnspar of zwarte els.

Belangrijk was natuurlijk ook de verdere verzorging. In de eerste plaats de onkruidbestrijding, waaraan mede op verzoek van de NPC door Bosbouwproefstation en Heidemij veel aandacht werd besteed, verder de snoei (werkgroep bij het BPS 1953) en verwijdering van waterlot.

Een groot werkveld, dat veel aandacht vroeg, werd gevormd door de ziekten waartegen feitelijk het enige goede wapen is de selectie van resistente klonen. Eerste uitgangspunt was de strijd tegen de populierekanker, maar daarna ging het ook en intensief om de schorsbrand (*Dothichiza*). Hieraan heeft zelfs een organisatorisch buiten de NPC staande werkgroep van Bosbouwproefstation en Plantenziektenkundige Dienst (1950) jarenlang, met eigen financiën en ook steun van de NPC gewerkt. Een ander groot probleem was de roest, mede in verband met de teelt van lariks in populierenstreken. Sedert 1956 had een andere bladziekte, *Marssonina*, afkomstig uit Amerika, hier desastreuze gevolgen. De virusaantastingen werden van minder belang geacht.

Een probleem, dat overigens in dit verband al sedert 1952 grote aandacht heeft gehad, betreft de verspreiding van ziekten door internationale uitwisseling van materiaal. Een volledig effect van controle hierop - zoals door de activiteit van de PD - is nooit bereikbaar, daar altijd kleine partijen aan de aandacht ontsnappen.

Naast aantastingen door zwammen en bacteriën, heeft de insektschade bij herhaling de aandacht van de NPC getrokken, voornamelijk die door de satingvlinder en de houtboorders.

b De periode na 1960

Op 19 december 1960 werd naast de werkgroep "Exploitatie en Gebruik" een tweede werkgroep ingesteld, die voor de "Houtteelt".

Deze werkgroep stimuleerde de sortimentsuitbreiding, een geheel ander standpunt innemend dan de eerder overwogen sortimentsbeperking, die vooral bij de sierteelt zo intensief wordt uitgevoerd. Sommige oude klonen gaven wel enkele moeilijkheden, zoals de 'Serotina', waarvan het gebruik zeer sterk achteruit liep, en de 'Regerata' (= 'Serotina erecta'), die wegens zijn grote gevoeligheid voor *Marssonina* in 1970 geheel uit de controle werd genomen.

Er werd in die tijd (1966) door H. W. Kolster een uitgebreid rapport samengesteld betreffende de populiererasen in de EEG-landen en hun bruikbaarheid voor Nederland.

Op verzoek van de werkgroep, stelde ir. J. van den Bosch (1960) een voorlopige raming op van de kosten van populiereteelt bij verschillende teeltvormen bij kleinere telers.

Voor het seizoen 1965/1966 werd een prognose opgesteld voor de aanplant van populiererasen, te verwachten voor de periode 1966/1969, welke toen wel in goede aarde bleek te vallen, maar toch problemen opriep, waarover later meer wordt gezegd.

Met het instellen van de Adviesgroepen, waarover we het eerder al hebben gehad, kwam op 15 november 1966 ook die voor de "Houtteelt" tot stand.

Het eigenlijke werk werd weer over drie werkgroepen verdeeld. Evenals de andere adviesgroep werd ook deze opgeheven toen de werkgroepen goed functioneerden, maar pas in 1972.

1 *Werkgroep Bedrijfseconomie*. Deze kreeg tot taak het bestuderen van bedrijfs-economische vraagstukken in de populiereteelt. Deze werkgroep heeft dadelijk de zaken goed aangepakt en kwam binnen korte tijd met een uitgebreid rapport over "Financiële resultaten van populiereopstanden", als extra nummer uitgegeven in "Populier", 6(1)1969, met commentaar, naar aanleiding van vragen van geïnteresseerde lezers, in "Populier", 7 (1) 1970. Dit belangwekkende rapport werd gevolgd door een even uitgebreid rapport "De financiële resultaten van populierebeplantingen langs perceelgrenzen", eveneens in "Populier" opgenomen, 8 (1) 1971. thans wordt gewerkt aan een rapport over de bedrijfseconomische kant van de plantafstanden (1972).

2 *Werkgroep Populiererasen in de EEG* met als taak de verdere verwerking van het reeds vermelde rapport van H. W. Kolster over populiererasen in de EEG. De werkgroep liet het rapport in stencilvorm uitgeven (1969). Er zal aan worden doorgewerkt.

3 *Werkgroep Prognose rassenkeuze t.b.v. kwekers* met als taak het jaarlijks opstellen van een prognose van de rassenkeuze.

Deze werkgroep verzamelde van Staatsbosbeheer en Heidemij de verwachtingen over de vraag naar de verschillende rassen in de seizoenen 1965/1966, 1966/1967 en 1967/1968, teneinde op grond hiervan aan de kwekers een prognose te geven, waarop deze hun produktie konden afstemmen. Dit is echter op een mislukking uitgelopen, daar de feitelijke vraag naderhand niet met de verstrekte prognose-cijfers bleek overeen te stemmen. Toen de werkelijke vraag en de prognose werden vergeleken, bleken afwijkingen voor te komen van meer dan 50%. De lage houtprijzen (verminderde kap) en de ziekteaantastingen van ver-

schillende rassen maakten dat men zich nauwelijks meer aan een prognose durfde te wagen. Het gevolg van het eindrapport is dan ook geweest, dat de werkgroep deze prognose staakte. Er werd besloten verder te gaan onder de benaming:

Werkgroep "Populierenplantsoen" (1970) met later de toevoeging "Rassen" (1972).

In 1968 werd men verontrust door de dalende belangstelling voor de aanplant van populier, hetgeen ook globaal moge blijken uit de waarmerkingsgegevens van de NAKB, die te vinden zijn in het overzicht dat aan dit artikel is toegevoegd. In de jaren 1971 en 1972 trad echter een flink herstel op, vooral ook duidelijk door beschouwing van de cijfers van de totalen van de veldkeuring. Men krijgt uit dat overzicht ook een goed beeld van de rassen die in de verschillende jaren onder de controle vallen, na aanwijzing door de SVH, en later het Bosbouwproefstation.

V Internationale contacten

Na het overzicht van de NPC-organisatie is het zaak om de Internationale Populieren Commissie, waarvan Nederland lid is, nader te beschouwen. Deze IPC werd ingesteld op 23 april 1947 te Parijs, tijdens haar eerste internationale congres. Zij hield gedurende het eerste tiental jaren zes congressen, gecombineerd met zogenaamde "zittingen", maar ook wel alleen een "zitting" en twee keer, in Damascus en in Buenos Aires, een bijeenkomst zonder meer. Na 1957 is geen congres meer gehouden, maar wel de zittingen 10 tot en met 14, veelal in ver afgelegen landen, wat voor een ruime oriëntatie natuurlijk zeer nuttig zal zijn. Aan de andere kant werden mede door deze contacten hoe langer hoe meer landen lid, waarin de omstandigheden voor de populiereteelt zeer ver afweken van die in de landen, die in West-Europa de eerste kern vormden van de IPC. Alles wat zich in zo gespreide mate van problemen voordeed, was centraal bij de FAO (waarbij de IPC in 1961 was ondergebracht) niet meer bij te houden; men werd langzamerhand dan ook gewaar, dat alleen regionale bijeenkomsten uitkomst zouden kunnen geven, wilde men althans tot concrete resultaten komen.

In de tijd van onze eigen reorganisatie, ook al nodig door een te grote veelheid van uiteenlopende behoeften aan onderzoek, gingen de ogen open voor de noodzaak ook internationaal zich te beraden over de toekomst. In de 35e vergadering van de Nederlandse NPC op 24 november 1967 werd hierop aangedrongen in de navolgende bewoordingen: "De verschillende inzichten van de bij de IPC aangesloten landen belemmeren een goede internationale samenwerking, terwijl ook het secretariaat van de IPC niet goed functioneert. De atmosfeer in de FAO is op dit ogenblik weinig gunstig voor het indienen van voorstellen tot wijziging van de organisatie. Ir. H. A. van der Mei-

den heeft als lid van het Executive Committee (EC) in bijgaande bijlage 1 zijn inzichten hieromtrent uiteengezet. De vergadering steunt deze zienswijze".

De bijlage 1 komt op het navolgende neer: Het verdient aanbeveling zich meer te concentreren op regionale bijeenkomsten. Het onderzoek zou meer naar de "International Union of Forestry Research Organizations" (IUFRO) dienen te worden verschoven, met aldaar een speciale werkgroep voor de populier en een afgevaardigde van deze organisatie in het EC van de IPC. Voorts zouden "Regional Permanent Committees" moeten worden ingesteld, geplaatst in het kader van de IPC, dus met blijvend contact met de FAO te Rome. De vergadering van de IPC zou haar Executive Committee moeten opdragen de mogelijkheden van een dergelijke reorganisatie te bestuderen.

Dit Nederlandse voorstel werd op de dertiende zitting te Montreal (1968) behandeld. De instemming was algemeen. Op de drie jaren later gehouden zitting te Boekarest werd na de voorbereiding door het EC besloten tot het sterk stimuleren van regionale bijeenkomsten in het kader van de IPC over onderwerpen die van belang zijn voor het desbetreffende gebied. Voorts werd besloten alleen die werkgroepen van de IPC te handhaven, die voldoende activiteiten ontwikkelen.

Op grond van deze regeling is in 1973 te Wageningen een Regionaal Congres gehouden op initiatief van onze NPC, en wel met als thema "De ontwikkeling van de populierehoutmarkt in West-Europa". Dit congres was een groot succes en resulteerde in een lange lijst van conclusies en aanbevelingen. Van groot belang was het bereiken van een beter onderling begrip en van een groeiende samenwerking ten aanzien van het verzamelen van bruikbare gegevens, die nodig zijn om tot een goede beoordeling en een beter in de hand te houden ontwikkeling van de houtmarkt te komen.

Bij de verwachte veranderingen in het houtgebruik (een snelle groei van de behoefte aan vezelhout, een geringere toename van vraag naar zaag- en fineerhout en een afname van de behoefte aan rondhout) is aanpassing van de teelt steeds weer urgent. Dit geldt ook in kwantitatief opzicht zeker in deze tijden van een steeds meer dreigend houttekort. Dank zij het ontstaan van de Stichting Industrie-Hout is het denken in deze richting gelukkig sterk ontwikkeld en is gebleken hoe vooral de papierindustrie er op uit is, de houtproductie te helpen bevorderen.

Is de internationale samenwerking in regionaal verband dus nu goed op gang, voor de volledigheid dient nu toch wel even vermeld te worden hoe in 1964 Nederland met West-Duitsland en België reeds een regionaal congres in deze drie landen had georganiseerd, waarbij uitgebreid de teelt, de ziekten, het rassensortiment en het houtgebruik ter sprake kwamen.

De congreszitting
in Parijs 1957.

VI Populier voor landschap en recreatie

Vooral in de laatste jaren is de betekenis van de populier voor landschappelijke beplantingen en voor op recreatie gerichte bossen herhaaldelijk in de NPC ter sprake geweest. Daarbij werd met name gesproken over de mogelijkheden om een betere voorlichting te bevorderen over het belang dat populieren juist voor deze doeleinden kunnen hebben. Dit heeft o.a. geleid tot medewerking aan de uitgifte van het reeds eerder genoemde fotoboek "Populier in bos, stad en landschap".

Omdat desondanks nog steeds ongenueanceerde meningen over de negatieve betekenis van populier in landschap en in recreatieve beplantingen een rol spelen, heeft de NPC onlangs besloten in samenwerking met verschillende afdelingen van de Landbouwhogeschool een onderzoek in te stellen naar de argumenten die ten grondslag liggen aan deze negatieve beoordeling.

Uit de openingsrede van de directeur van het Staatsbosbeheer ir. J. Verkoren van het zojuist in het vorige hoofdstuk behandelde Regionale Congres 1973, kwam duidelijk naar voren, dat het meervoudige nut van bos ook geldt voor populierenbeplantingen, die niet alleen van belang zijn voor de houtproductie, maar ook ten aanzien van recreatie en landschap, hoewel in dit opzicht door landschapsarchitecten de betekenis van populier wel eens wordt miskend.

VII Overheids- en particuliere steun

Van de zijde van de Overheid wordt het streven van de NPC op verscheidene wijzen direct en indirect

gesteund, en daarom is het wel op zijn plaats er enige woorden aan te wijden. De financiering van het werk van deze ministeriële commissie als zodanig geschiedt van overheidswege, begonnen met een bijdrage van f 1.000 varieert het budget nu van f 20.000 tot f 30.000 per jaar.

Daarnaast geeft de overheid een grote bijdrage in de vorm van het door haar gefinancierde onderzoek dat op diverse instituten wordt verricht. Ook de Organisatie TNO en de Stichting Industrie-Hout steunen het onderzoek met mankracht en financiën in belangrijke mate.

Bij beschikking van 1967 (gewijzigd 1972) werd een overheidssubsidie mogelijk bij bosaanleg ten behoeve van aankleding, herstel en verbetering van het landschap (landschappelijke verzorging).

Bij besluit van 1970 kunnen bijdragen worden verkregen voor herbebossing en bij een besluit van datzelfde jaar kan dit ook voor nieuwe bebossingen, resp. tot 50% en 80% van de normaal geachte kosten, o.a. onder voorwaarde van gebruik van gekeurd volwaardig plantsoen.

Door het Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de landbouw is de mogelijkheid geschapen bij bedrijfsbeëindiging de grond te behouden, indien tot bebossing wordt overgegaan.

In EEG-verband bespreekt men sinds enige jaren de eventuele stimulering van de bebossing van landbouwgronden en voor de omzetting van onproductief tot productief bos; dit met een speciaal subsidiebeleid.

De Stichting Industrie-Hout heeft een subsidieregeling getroffen met ingang van 1967/1968 in de vorm van het gratis ter beschikking stellen van plantsoen, onder enkele niet-drukkende voorwaarden.

Waarmerking door de NAKB van populiereplantsoen van 1949-1972

Opgave in duizendtallen, afgerond tot vijfduizendtallen; + = minder dan 2500

cultivar	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
1 Serotina	80	20	20	20	25	25	20	40	40	45	35	35	30	30	20	20	10	10	5	+	+	+	+	+
2 Marilandica	30	15	25	20	15	25	30	25	25	25	20	15	10	10	15	10	10	10	10	5	5	+	+	5
3 Gelrica	20	30	30	30	40	75	50	85	110	95	110	110	70	65	55	55	50	45	30	20	20	20	10	30
4 Heidemij	35	30	30	30	30	45	50	50	75	90	80	45	45	60	65	35	35	30	20	10	10	20	20	5
5 Regenerata	40	80	110	95	115	100	45	65	65	65	65	50	35	40	30	25	15	10	5	+	+	+	+	+
6 Robusta	25	25	25	45	45	85	65	95	115	110	100	105	75	50	50	60	35	40	45	30	25	25	25	45
7 Berolinensis	5	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
8 Zeeland(+W)					5	5	10	15	20	45	55	60	35	55	40	70	45	45	45	30	25	65	60	95
9 I 214							+	+	+	5	10	15	10	10	10	20	10	5	+	+	+	+	+	+
10 Bachelierii							+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
11 Vernirubens							+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
12 Selys							+	+																
13 Keppels Glorie									+	+	5	+	5	5	+	+	+	+	+	+	+			
14 Manitobensis										+														
15 Vereecken											+	+	+				+	+	+	+	+	+	+	+
16 Harff													+	+			+	5	+	+	+	+	+	+
17 LÖns																	+	+	5	+	+	+	+	5
18 Dorskamp																				+	5	5	5	30
19 Loenen																				+	+	+	+	+
20 Oxford																				+	+	5	10	15
21 Adrowcoggin																				+	+	+	5	10
22 Flevo																				+	+	+	5	5
23 Geneva																				+	+	5	5	10
24 Limbricht																				+	+	5	5	10
25 Witte van Haamstede																						+	5	10
26 De Mofkart																					+	+	5	10
27 Enniger																					+	5	+	+
28 Tatenberg																					+	+	+	+
29 Honthorpa																						+	+	+
30 Rochester																								+
31 Nr 1070																								+
totaal:	235	200	240	240	275	360	270	375	425	465	490	470	315	310	280	325	210	200	175	110	90	150	160	295
veldkeuring:	950	890	875	775	745	1145	1090	1375	2135	2475	2615	1850	460	485	695	580	640	670	415	285	185	195	420	635

(de veldkeuring omvat behalve de gewaarmerkte en dus verkochte bomen ook het vaak jongere plantsoen dat op de kwekerij gebleven is).

VIII Literatuur

Er is een zeer uitgebreide literatuur over de populier. Enkele rapporten en publikaties zijn in de tekst hiervoor vermeld. In de jaarverslagen van de NPC komen wel overzichten voor, maar er kunnen ook gegevens worden geput uit de bijdragen in het Nederlands Bosbouw Tijdschrift en het Tijdschrift van de Heidemij, in veel gevallen tevens publikaties van het Bosbouwproefstation, en ook in het Tijdschrift "Populier". Daarnaast de publikaties van het IBO te Wageningen, het Houtinstituut te Delft, het LEI te Den Haag, het Voorlichtingsblad en andere publikaties van het Staatsbosbeheer en de overzichten van de keuringen door de NAKB.

IX Slot

Hiermede zijn wij wel aan het einde van het overzicht van de eerste 25 jaren van de Nederlandse Nationale

Populieren Commissie gekomen. Wij spraken de hoop uit, dat met blijvend enthousiasme en voortgezette activiteit aan het bevorderen van de aanplant van populieren zal worden gewerkt.

De populier toch is één van de veelzijdigste boomsoorten in ons land omdat

a een groot aantal klonen op de meest uiteenlopende grondsoorten kunnen worden aangeplant en door hun snelle groei na enkele jaren belangrijke groenelementen vormen,

b een groot scala van boomvormen voor een afwisselend landschapsbeeld zorgt,

c de toepassingsmogelijkheid van het hout bijna onbegrensd is.

De Nationale Populieren Commissie ware derhalve veel succes toe te wensen in haar streven met de populier niet alleen een steentje bij te dragen om het dreigende wereld-houttekort te verminderen, maar ook bij te dragen aan de verfraaiing van ons landschap en de verbetering van de recreatiemogelijkheden.

Oogstverwachtingsbericht voor boomzaden seizoen 1973/1974

De stormen van 13-11-1972 en 2-4-1973 hebben een aantal selectie A opstanden van groveden in Overijssel en Gelderland geheel geveld of sterk gehavend. Van liggende bomen uit die opstanden werden zoveel mogelijk kegels verzameld waardoor thans voor enkele jaren voldoende voorraad van grovedennenzaad van A kwaliteit in de handel aanwezig is. Ook de selectie A opstanden van Corsicaanse den, fijnspar en douglas hebben plaatselijk zware schade geleden.

Melding werd gemaakt van afgevallen jonge scheuten met eenjarige kegels van groveden als gevolg van vreterij door de dennenscheerder.

Groveden

Voor de selectie opstanden is de verwachting een middelmatige oogst, plaatselijk oplopend tot vrij goed in Noord-Brabant. Voor 1974/1975 luidt de verwachting een middelmatige oogst.

Corsicaanse en Oostenrijkse den

Voor de opstanden in de Duinstreek en de selectie opstanden in Noord-Brabant wordt een goede oogst verwacht; voor het volgende seizoen wordt op een beneden-middelmatige tot middelmatige oogst gerekend.

Lariks, fijnspar en douglas

Voor deze houtsoorten hoeft niet op een oogst te worden gerekend.

Inlandse eik

Over het algemeen wordt een middelmatige oogst verwacht, in Noord-Brabant en in Utrecht is boomsgewijze een vrij goede oogst mogelijk.

Amerikaanse eik

Verwacht wordt een slechte oogst.

Beuk

Op een oogst hoeft niet te worden gerekend.

Berk

Voor het gehele land was een middelmatige oogst mogelijk met plaatselijk een goede oogst op de Veluwe. De selectie opstand in Oostelijk Flevoland daarentegen droeg geen zaad van betekenis.

Zwarte els

Over het gehele land wordt een vrij goede oogst verwacht.

Es en Esdoorn (zaailingen)

Uit de schaarse berichten valt op te maken dat in het noorden en noordoosten van ons land voor es op een beneden-middelmatige tot middelmatige en voor esdoorn op een middelmatige tot vrij goede oogst gerekend kan worden.

Heidemij Nederland B.V.
Staatsbosbeheer